

Strmiska, Maxmilián

Formování nové levice v Itálii: počátky nepřetržitého boje a dělnické moci

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1994, vol. 43, iss. C41, pp. [143]-149

ISBN 80-210-0973-X

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102572>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MAXMILIÁN STRMISKA

FORMOVÁNÍ NOVÉ LEVICE V ITÁLII: POČÁTKY NEPŘETRŽITÉHO BOJE A DÉLNICKÉ MOCI

Dělnická moc (Potere Operaio — POTOP) a zejména Nepřetržitý boj (Lotta Continua — LC) byly oprávněně pokládány za svým způsobem nejtypičtější představitel italské Nové levice. Základy těchto formací byly příznačně položeny v období jaro až podzim roku 1969 právě v Turíně, jenž se tehdy stal díky dynamice spontánního stávkového hnutí ve FIAT Mirafiori hlavním střediskem dělnické kontestace v Itálii. Do tohoto stávkového hnutí se pokoušela proniknout řada různých radikálně levicových skupin, včetně součástí turínského studentského hnutí, několika revolučně ekonomistických kolektivů atp. Vytvořila se tak zcela mimořádná situace, bohatá na momenty kooperace a konkurence různých složek mimoparlamentní levice, studentského a dělnického protestního hnutí.

Intervence radikálních turínských studentů a dalších skupin v dělnických kolektivech z FIAT Mirafiori vyústila ve zformování Shromáždění dělníků a studentů (Assemblea operai-studenti), volné koalice militantních levicových dělníků a studentů bez přesněji vymezené ideologické a politické orientace.¹ Nejsnáze rozeznatelným sjednocujícím momentem tohoto uskupení se stal slogan „Nepřetržitý boj“, jímž začaly být též popisovány letáky a který postupně začal do jisté míry sloužit i jako označení pro celou zmíněnou formaci,² nakolik se jednalo o heslo spojující různé studentské a dělnické komponenty mimoodborářské a obvykle protiodborářské intervence v industriálních konfliktech ve FIAT Mirafiori. Tyto komponenty ovšem nebyly zdaleka stejnorodé a tento fakt činil jakékoli odhady dalších osudů Shromáždění dělníků a studentů velmi nejistými. Příležitostí k vyjasnění této otázky byla Národní porada dělnických výborů a avantgard v Turíně 26.—27. července 1969.³ Výsledky

¹ Gobbi, R.: *Com'eri bella, classe operaia*, Milano 1989, s. 133. Bobbio, L.: *Storia di Lotta Continua*, Milano 1988, s. 41.

² Barbieri, D.: *Il percorso di Lotta continua, 1968 Il manifesto. Ottobre, Il Manifesto 1988*, s. 19. Boato, M.: *Il '68 è morto: viva il '68!*, Verona 1979, s. 398.

³ Srv. dokumenty in: Castellano, L. (red.): *Aut. Op. La storia e i documenti: da Potere operaio all'Autonomia organizzata*, Milano 1980. zvl. s. 40—57.

porady však nesplnily očekávání. Výzvy k jednotě „revolučních sil“ byly ve skutečnosti záhy smeteny ze stolu vyostřením soupeření mezi skupinou kolem časopisu *Le Classe* a frakcí, v jejímž čele stál Adriano Sofri z toskánské Dělnické moci a „historičtí předáci“ (capi storici) turínského studentského hnutí jako Guido Viale, Luigi Bobbio aj.⁴

Pozoruhodným aspektem konfliktu mezi těmito konkurenčními skupinami, jež se o něco později staly jádru dvou významných formací italské Nové levice (LC a POTOP), byla nejasnost skutečných příčin roztržky.⁵

Možnost konfliktu skupiny kolem *La Classe* se Sofriho přívrženci z okruhu toskánské Dělnické moci a turínského studentského hnutí, byla předem dána jistými rozdíly v jejich ideologických a politických postojích a zkušenostech, jež se pochopitelně promítaly i do jejich stanovisek k problému vytváření nové revoluční organizace. S určitým zjednodušením bylo možné tvrdit, že se zde jednalo také o spor mezi užším, poněkud rigidním, leč důslednějším, a spíše volnějším, širším pojetím revolučního ekonomismu (l'operaismo). *La Classe* svoji pozornost soustřeďovala v první řadě na dělnické (hlavně mzdové) boje a na továrnu jakožto ústřední bod kapitalismu, zatímco ostatní aspekty exploatace zůstávaly na okraji jejího zájmu. Platforma Sofriho křídla obsahovala mnohem více populistických prvků, přičemž zde byla zdůrazněna nutnost mobilizovat vykořisťované všude tam, kde k vykořisťování dochází.⁶

Le Classe doporučovala vytvořit organizaci, jež by se zaměřila na radikalizaci konfliktu mezi dělnictvem a podnikateli zvláště ve mzdové oblasti. Sofri, Viale a další představitelé opoziční frakce tuto linii odmítali jako příliš reduktivní, korporativní, a preferovali Sofriho představy o organizaci, založené na propojení vnitřních avantgard v továrnách i mimo ně, schopné iniciativně zasahovat v celé šíři terénu třídního zápasu.⁷ Skupina kolem časopisu *La Classe* byla blíže leninistickému pojetí vnějšího revolučního předvoje („organizzazione come la voleva Lenin, esterna alla classe, ma tutta della classe“), kontrolující a určující vhodnou dobu, formu i obsah dělnických bojů.⁸ Naopak Sofri navazoval spíše na luxemburghánskou tradici.⁹

Nejednalo se však o jakési opakování polemiky o žádoucím charakteru revoluční organizace, jež proběhla v rámci toskánské Dělnické moci — pochopitelně za výrazné Sofriho účasti — na podzim roku 1968.

⁴ Gobbi: *l. c.*, s. 134.

⁵ Srv. např. Vírno, P.: *Potere operaio, 1968 Il manifesto. Ottobre*, s. 15—16.

⁶ Srv. dokumenty in: Castellano: *l. c.*, s. 25—59. Viz též Scalzone, O.: *Biennio rosso '68 — '69. Figure a passaggi di una stagione rivoluzionaria*, Milano 1988, s. 143. Bobbio: *l. c.*, s. 47 a n. Barbieri: *l. c.*, s. 19 a n. Hellman, S.: *The „New Left“ in Italy*, in: Kolinsky, M. Paterson, W. (red.): *Social and Political Movements in Western Europe*, London 1976, s. 258.

⁷ Boato: *l. c.*, s. 401, 407.

⁸ Gobbi, *l. c.*, s. 134. *Potere operaio*, in: Castellano, *l. c.*, s. 58—59.

⁹ Sofri, A.: *La direzione delle masse. Potere operaio discute dell'organizzazione, 1968 Il manifesto. Ottobre*, s. 17—18. Di Toro, C., Illuminati, A.: *Prima e dopo il centrosinistra. Capitalismo e lotta di classe in Italia nell'attuale fase dell'imperialismo*, Roma 1970, s. 307. Rossanda, R.: *Elogio dei gruppetari. Il movimento, la giusta linea, l'organizzazione, 1968 Il manifesto. Ottobre*, s. 5.

V tomto dřívějším sporu mezi představiteli různých křídel této toskánské revolučně ekonomistické formace byly pozice obhájců modelu vnějšího revolučního předvoje mnohem bližší ortodoxnímu leninismu.¹⁰

Rozhodující krok k roztržce učinila skupina kolem *La Classe* záhy po zmíněném turínském setkání dělnických výborů a avantgard. Z hlediska *La Classe* bylo jeho vyústění zklamáním především proto, že odtud nevězešly očekávané konkrétní podněty k překonání stadia pouhé horizontální koordinace dělnických bojů. *La Classe* odmítala být pokládána za orgán „základních výborů“ (comitati di base) a distancovala se postupně i od hesla „Nepřetržitý boj“ s tím, že začala zdůrazňovat nezbytnost plánování, organizování „nepřetržitého boje“. Jednalo se o součást příprav na vytvoření separátní formace — jinými slovy příprav „skoku k politické organizaci“.¹¹ Ideologické polemiky provázející tuto fázi byly přitom poznamenány touhou obou křídel maximálně se od sebe odlišit a posléze i organizačně oddělit, přičemž celý tento proces byl z velké části ospravedlňován a odůvodňován zpětně. To přispělo k desorientaci prostých dělnických aktivistů, kteří jen ztěžka chápali, co se vlastně děje a proč momenty konkurence a inkompatibility převážily nad apely ke sjednocení revolučních avantgard.

Klíčem k pochopení procesu bifurkace zmíněných křídel turínského Shromáždění dělníků a studentů a zejména dynamiky tohoto procesu je docenění velmi důležité role osobních sympatií či naopak idiosynkracií mezi jeho charismatickými vůdci a předáky, protože toto byl s největší pravděpodobností onen prvek, který dodal ideologickým polemikám závažnost a spád, jež by jinak neměly. Ústřední postavou byl v tomto ohledu především „arogantní“ Adriano Sofri.¹²

Skupina kolem časopisu *La Classe*, jejíž výraznou vůdčí osobností byl Antonio Negri, se vyznačovala větší kulturně politickou stejnorodostí, danou hlavně vazbou velké části svých členů na myšlenkový odkaz časopisu *Classe Operaia*.¹³ Kolem *La Classe* se soustředily kolektivy z benátsko-emiliánské Dělnické moci, části římského studentského hnutí (včetně známých předáků, jako byl Oreste Scalzone nebo Franco Piperno) i další revolučně ekonomistické skupiny z Milána, Turína, Florencie aj. Výhodou tohoto uskupení bylo, že disponovalo pozoruhodným intelektuálním potenciálem a z tohoto hlediska mohlo bez větších potíží kritizovat „zaostalost“ diskursu kádrů opoziční frakce (tj. především kádrů z toskánské Dělnické moci a z turínského studentského hnutí), přičemž však muselo zároveň připustit, že pokud se jednalo o organizační kapacitu, tak bylo slabší, než oni. A tento poslední bod se nakonec ukázal jako rozhodující. Skupina kolem *La Classe* sice dokázala vytvořit vlastní separátní organizaci dříve, než se zformovaly struktury Nepřetržitého boje, ovšem co do počtu získaných přívrženců partii jednoznačně vyhrálo Sofriho křídlo, jež

¹⁰ Vettori, G.: *La sinistra extraparlamentare in Italia. Storia-Documenti-Analisi politica*, Roma 1973, s. 79—88.

¹¹ *Potere operaio*, s. 58—59. *Da „La Classe“ a „Potere Operaio“*, in: Castella-
no: l. c., s. 63—64.

¹² Srv. Scalzone: l. c., s. 142—143. Virno, l. c., s. 15—16.

¹³ Virno: l. c., s. 15. Castellano: l. c., s. 25.

se dokázalo představit jako nositel kontinuity zkušeností studentského a spontánního dělnického hnutí v Turíně.¹⁴ V Turíně se tak Negriho skupina ocitla v postavení menšiny.

V září roku 1969 se časopis *La Classe* transformoval v *Potere Operaio*, tiskový orgán stejnojmenné skupiny. Název Dělnická moc naznačoval, že Negriho uskupení si svým způsobem nárokovalo odkaz různých revolučně ekonomistických formací z šedesátých let — ovšem s tou výhradou, že chtělo být jeho pozitivním překonáním ve smyslu dosažení stupně komplexní dělnické organizace plánující a řídicí masové boje.¹⁵ Vskutku se pak tato organizace — označovaná někdy také jako „národní“ Dělnická moc, pokud hrozila její záměna se staršími organizacemi se stejným názvem — stala v řadě ideologických i politických aspektů určitým vyvrcholením italské revolučně ekonomistické tradice.¹⁶

Dělnická moc zprvu vystupovala jako jakýsi kolektivní intelektuál, jenž zahrnoval sice také dělnické kádry z masového hnutí, který se však zároveň otevřeně prohlašoval za předvojový prvek. První setkání jádra POTOP byla příznačně věnována teoretickým diskusím, organizační otázky byly řešeny s jistým zpožděním. V souvislosti s událostmi „horkého podzimu“, kdy se hlavní konflikty odehrávaly na italském Severu, především v Miláně a Turíně, byl za národní centrum Dělnické moci vybrán právě Milán. Paradoxně byl však v této metropoli vliv POTOP velmi slabý, její hlavní síla byla na začátku sedmdesátých let rozložena na linii Řím — Florencie — Bologna — Benátsko.¹⁷

Počáteční fáze vývoje Dělnické moci — na podzim 1969 — byla charakteristická velmi optimistickým odhadem možností samostatné aktivity jak ve vztahu k „revizionistické straně“ (PCI) a odborům, tak i vzhledem ke studentskému hnutí a konkurenčním ultralevicovým skupinám. Problém rychlé výstavby pevných organizačních struktur byl v oné optimistické atmosféře podceněn, což se ale netýkalo pouze POTOP. Ani moment experimentování s organizačními formami zde celkově nebyl natolik výrazný, jako u LC. Předáci Dělnické moci v této souvislosti připomínali, že usilují o něco jiného, než o nostalgický návrat k „neposkvřené“, „původní“ komunistické straně. Takový návrat ostatně považovali za nemožný už kvůli změnám struktur státu a dělnictva, vyžadujícím si i vypracování nového typu revolučního projektu — projektu, jenž je, jak tvrdili, před svým zrozením.¹⁸

Formování Nepřetržitého boje probíhalo poněkud zdlouhavěji, než jak tomu bylo v případě POTOP. Aktivisté Nepřetržitého boje, řídicí se populárním Sofriho heslem „Problém není být na čele mas, nýbrž být čelem mas!“, se pokoušeli především stimulovat autonomní, vnitřní organizaci či autoorganizaci mas, přičemž však chyběla nějaká přesnější, verifikovatelná představa o žádoucím konečném výsledku. Koordinace činnosti jed-

¹⁴ Scalzone: l. c., s. 138—139, 142—143.

¹⁵ Scalzone: l. c., s. 144. Vettori: l. c., s. 90. *Da „La Classe“ a „Potere Operaio“*, s. 64.

¹⁶ Srv. dokumenty in Castellano: l. c., zvl. s. 57 a n.

¹⁷ Scalzone: l. c., s. 143, 145, 149—150. Castellano: l. c., s. 25, 61.

¹⁸ *Offensiva operaia*, in: Castellano: l. c., s. 69—70.

notlivých předvojových skupin (vnitřních avantgard), překonávání rozdílů mezi nimi, objasňování jejich společné perspektivy, to vše se ukázalo být složitějším úkolem, než se původně zdálo. V kruzích aktivistů LC byl dosti silný odpor vůči jakýmkoli modelům, zvenčí vnucovaných autonomnímu boji. Jisté orientační body poskytovalo negativní vymezení se Nepřetržitého boje vůči Italské komunistické straně a Italské socialistické straně proletářské jednoty (považovaných za kontrarevoluční strany hodné zániku) i vůči tehdy ještě silným filomaoistickým organizacím, pokládaným za pouhé karikatury avantgardy. Propaganda LC však neodmítala jen cestu budování homogenní leninistické revoluční síly a byrokratismus revisionistického či neostalinistického typu, nýbrž i „epizodický spontaneismus“ protestních hnutí.¹⁹

Podle programové stati v časopise *Lotta Continua* „Příliš či příliš málo“, snažící se o originální pojetí vztahu mezi rozvojem komplexního třídního boje a jeho politickým vedením, bylo třeba vyjít z poznání, že neexistuje „správná“ politická linie nezávisle na síle masového hnutí, stejně jako neexistuje nějaká organizační formule platná jednou provždy. To, co zajišťuje kontinuitu levicového předvoje, není pak samotné vytyčení pokrokové linie, prohlášení se za „pravou“ revoluční stranu a kanonizace „posvátných textů“, nýbrž schopnost zobecňovat a orientovat požadavky a vědomí mas v procesu třídních konfliktů. V této perspektivě se předákům LC organizace nejevila jako stupeň, mezník procesu, nýbrž jako proces sám, v němž nikdy nenastane určitý okamžik, kdy je s konečnou platností dosaženo organizace, kdy se definitivně krystalizuje avantgarda, oddělující se od masového hnutí a riskující upřednostnění vlastní vnitřní logiky před logikou vývoje masového hnutí.²⁰ Ideálem Nepřetržitého boje se tak stala jakási „strana-proces“. Od reality k ideálu bylo ovšem i tentokrát velmi daleko. Lze ale konstatovat, že LC opravdu nebyl ve svých počátcích klasickou politickou skupinou, nýbrž spíše intuitivně řízenou politickou konfigurací s dosti primitivními, otevřenými organizačními formami, částečně se prolínajícími se strukturami některých protestních hnutí (studentského a dělnického). Byla zde rovněž tolerována vnitřní pluralita jednotlivých buněk (nucleí), operujících v různém prostředí, nicméně s tím, že jejich základní orientace je totožná.²¹

Organizační a do jisté míry i ideologická otevřenost Nepřetržitého boje se projevila také v tom, že mohl poměrně snadno absorbovat různé místní radikální levicové skupiny. Na vytváření LC se podílely především kádry ze Sofriho křídla z toskánské Dělnické moci a skupiny z různých frakcí studentského hnutí z Turína, Tridentu, Benátek i odjinud (včetně kupříkladu Katolické univerzity v Miláně). Důležitou roli při budování struktur Nepřetržitého boje v Lombardii sehrála skupina akti-

¹⁹ *Troppo o troppo poco. Sulla formazione dell'avanguardia rivoluzionaria organizzata*, *Lotta Continua*, n. 1, 22 novembre 1969, s. 6—7.

²⁰ *Tamtéž*, s. 6.

²¹ *Boato*: l. c., s. 398—400.

vistů z Proletářské moci (Potere Proletario) ve městě Pavia.²² Později se připojily další skupiny, nezřídka pocházející z radikálně levicových katolických kroužků, sdružujících středoškolskou mládež. Organizační konsolidace Nepřetržitého boje byla však vleklou záležitostí. Počet aktivistů a přívrženců LC se dal stěží přesně odhadnout (hovřřilo se o jádru čítajícím 6000 až 10 000 aktivistů, celková mobilizační kapacita LC byla většř).²³ Výhodou raného Nepřetržitého boje byla relativní koncentrace jeho přívrženců ve velkých industriálních a univerzitních městech severní a zčásti i střední Itálie. Koordinační roli plnil časopis *Lotta Continua*, vycházející od listopadu 1969. Zpočátku se ovšem tento časopis příznačně nepokládal ještě ani tak za tiskový orgán stejnojmenné skupiny, jako spíše za list protestního hnutí dělníků ve FIAT. Pevnější organizační struktura a stabilní formalizované řídící orgány (Národní výbor pro koordinaci a Národní exekutiva) se u Nepřetržitého boje vyvinuly, ve srovnání se situací v jiných formacích italské Nové levice, poněkud opožděně.²⁴

„Horký podzim“ roku 1969 ukázal, že přes existující rozdíly a rozpory mezi LC a POTOP se obě tyto formace nacházely v zásadě na stejné lodi. Spojovalo je především úsilí o radikalizaci stávkového hnutí a prudké útoky na reformistickou politiku odborů. Kompromisní vyústění „horkého podzimu“ a následující vzestup vlivů odborů znamenaly z hlediska těchto revolučních organizací zklamání. Přesto tato první fáze geneze LC, POTOP i dalších skupin italské Nové levice nekončila ve znamení dezi-luze, či přinejmenším střízlivějšího odhadování vlastních možností, nako-lik v jejich kruzích nadále přetrvávala atmosféra očekávání brzké nové sociální exploze, příznivá stupňování radikálních postojů a přehlížení nebezpečí politické i sociální sebeizolace.²⁵

Nepřetržitý boj a Dělnická moc byly — a to nejen ve zkoumaném klíčovém období formování italské Nové levice, nýbrž i v další fázi jejího vývoje (tj. přinejmenším do zimy r. 1972/1973) — nejznámějšími a nejvýznamnějšími představiteli relativně nejextrémnějšího sektoru italské Nové levice, charakterizovaného poměrně značnou mírou svého propojení s radikálními frakcemi protestních hnutí, zejména dělnického a studentského. V tomto smyslu tvořily LC a POTOP v rámci italské Nové levice jakýsi protipól Manifestu a pozdější Strany proletářské jednoty, a to v neposlední řadě též proto, že se zformovaly jednoznačně mimo půdu tradiční politiky i mimo půdu tradičních institucí dělnického hnutí, přičemž disidentské komponenty, pocházející z těchto oblastí, se na utváření jejich jader prakticky nepodílely, anebo popřípadě zcela rezignovaly na svoji původní identitu. Z hlediska této skutečnosti se pak celková dravost kampaní LC a POTOP, nepostrádajících i jisté dobrodružné momenty, i sklon k experimentování s různými formami mimoparlamentní opoziční poli-

²² Redazione „Materiali per una nuova sinistra“: *Il sessantotto. La stagione dei movimenti (1960—1979)* 1, Roma 1988, s. 213, 266.

²³ Boato, l. c., s. 407—408.

²⁴ Bobbio: l. c., s. 73—77. Srv. Mughini, G.: *Sull'orlo dell'abisso. Intervista con Lanfranco Bolis*, Panorama, XXVI, n. 1168, 4 settembre 1988, s. 58.

²⁵ Gobbi, l. c., s. 135—136. Bobbio, l. c., s. 65—67.

tické činnosti již nezdaří tak překvapivé a nevysvětlitelné.²⁶ Dělnická moc a Nepřetržitý boj (přínejmenším v rané fázi jeho vývoje) představovaly v italské Nové levici dvě nové, netradiční varianty — přes existující rozdíl vzájemně si blízké — specifické revoluční organizace, „skupiny zlomu“ nacházející se v otevřené, mimořádně ostré frontální kontrapozici vůči politickému systému a celému establishmentu tehdejší Itálie.

THE MAKING OF THE NEW LEFT IN ITALY: THE ORIGINS OF THE CONTINUOUS STRUGGLE AND OF THE WORKERS' POWER

In the late 1960s and in the early 1970s the Continuous Struggle (Lotta Continua) and the Workers' Power (Potere Operaio) were important groupings of the Italian New Left. These groupings which recovered the heritage of Italian revolutionary workerism (l'operaismo) were, especially at the early stages of their development, relatively closely linked with the radical factions of students' and workers' protest movements. Their formation was realized in a new and a quite specific atmosphere, and off the traditional political background. The dissident factions from traditional parties and institutions had played only a marginal role in this process. These facts determined the character of their original exasperated sociopolitical radicalism. From this perspective, the Continuous Struggle and the Workers' Power represented a counterpoint to the Manifesto and later to the Party of Proletarian Unity in the area of the Italian New Left. Thus the Continuous Struggle and the Workers' Power embodied two new non-traditional variants of revolutionary organizations in an openly antagonist and direct opposition to the Italian regime and establishment of that period.

²⁶ K momentu konkurence mezi LC a POTOP viz Tarrow, S.: *Violenza e istituzionalizzazione dopo il ciclo di protesta*, in: Catanzaro, R. (red.): *Ideologie, movimenti, terrorismi*, Bologna 1990, s. 73 a n.

